

Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Otopsiye Yaklaşımı (Bir Anket Çalışması)

Dilek Durak*

ÖZET. Bu anket çalışması, 1998-1999 eğitim, öğretim yılında Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde intern olan 84 öğrenciye uygulanmıştır. Geleceğin hekimlerinin otopsiye yaklaşımları değerlendirilerek, verilen adli tıp eğitiminin tartışılması amaçlanmıştır. Katılımcı öğrencilerin ancak % 45.2'si otopsi konusunda kendilerini yeterli görmüşlerdir. Mezuniyet öncesinde otopsi uygulamasına ayrılan sürenin arttırılması ve aktif katılımın sağlanması, mezuniyet sonrasında da eğitim programlarının devam etmesi sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler .Otopsi .Tıp öğrencileri .Adli tıp .Anket .Eğitim.

Medical Faculty Students' Approaching to the Autopsy

SUMMARY. This questionnaire study was applied to 84 medical students who were intern doctors on the 1988-1999 education year in the Medical Faculty of Uludağ University. To discuss the forensic medicine education that was given was aimed by evaluation of the intern doctor's approaching to the autopsy. 45.2 % of them were emphasized themselves as efficient. We conclude to increase the period of the undergraduate performance of the autopsy and to participate actively, to continue the postgraduate education programs.

Key Words .Autopsy .Medical students .Forensic medicine .Questionnaires .Education.

Otopsinin; günümüz tıp alanında kullanılan çok çeşitli tanı yöntemlerine rağmen tıp eğitiminde, araştırma projelerinde, sağlık hizmetlerinin planlanılmasında ve otokontrolünde, adli olgularda adaletin sağlanmasında çok önemli katkıları vardır.^{1,2,3,4}

Otopsi 19'uncu yüzyılın başlarında hastalıkların tanısında, yeni hastalıkların keşfinde, tedavilerinin yenilenmesinde rol oynamış ve tıbbın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bir hastanede yapılan otopsi sayısı, o hastanenin kalitesini gösteren bir ölçü olarak kabul edilmiş ve modern hastanelerin derecelendirilmesinde yapılması gereken en az otopsi sayısı belirtilmiştir.⁵

Ancak bugün incelediğimiz literatürde^{6,7,8,9,10,11} klinik otopsi sayısındaki azalma vurgulanmakta, bunun üstesinden gelmek için uğraş gösterilmekte, konu hekim ve kamuoyu boyutu ile tartışılmaktadır. A.B.D.'nda yapılan bir çalışmada¹² adli otopsilerin total otopsi sayıları içinde önemli bir oranı oluşturduğu tespit edilmiş, dolayısıyla mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitiminde önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır.

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin otopsi eğitimi; 5. sınıf öğrencilerine Adli Tıp

Anabilim Dalı tarafından teorik bilgi aktarımı ve video kaset gösterimi, 6. sınıf öğrencilerine ise ilimiz Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlığı'nda uygulamaya yönelik eğitim şeklinde iki aşamalı olarak verilmektedir.

Bu çalışma; mezuniyet öncesi verilen otopsi eğitiminin değerlendirilmesi, dolayısıyla geleceğin hekimlerinin otopsiye yaklaşımlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Tıp Fakültemiz 6. sınıf öğrencilerinden adli tıp eğitimi almış öğrencilere yönelik bir anket formu hazırlanmış ve çalışma 1999 yılı Mayıs ayında yapılmıştır. Anket formları çalışmanın amacı anlatılarak 84 öğrenciye dağıtılmış, ankete katılanlar çoktan seçmeli soruları kendileri yanıtlamış ve yazım bitiminde formlar geri toplanmıştır.

Hazırlanan anket formu 19 sorudan oluşmaktadır. Sorular çoktan seçmeli biçimde hazırlanmıştır.

İlk iki soru öğrencilerin izledikleri ve bizzat uygulayıcı olarak yaptıkları otopsi sayısı ile ilgiliydi. Diğer sorular ise öğrencilerin otopsiye karşı tutum ve davranışlarının belirlendiği sorulardı (Tablo I).

* Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı

Tablo I- Anket formundaki sorular ve cevap seçenekleri

SORULAR	CEVAP SEÇENEKLERİ
1. Adli Tıp uygulaması sırasında kaç adet otopsi izlediniz?	Hiç ☐ , 1-2 ☐ , 3-6 ☐ , 7'den < ☐
2. Kaç adet otopsiye bizzat uygulayıcı olarak katıldınız?	Hiç ☐ , 1-2 ☐ , 3-6 ☐ , 7'den < ☐
3. İlk otopsi izlediğinizde neler hissettiniz?	Hoşlanmadım ☐ , Çok hoşlandığım söylenemez ☐ , Kendimi kötü hissettim ☐ , Fikrim yok ☐
4. Sizinle birlikte otopsi izleyenler sizce neler hissettiler?	İlgiliydiler ☐ , İlgisizdiler ☐ , Değişik davranış modelleri sergilediler ☐ , Fikrim yok ☐
5. Tıbbi eğitim amaçlı otopsi yapılmasının gerekliliğine inanıyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐
6. Kesin ölüm nedenini saptamak için otopsi yapılmasının gerekliliğine inanıyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐
7. Tıbbi araştırma için otopsi yapılmasının gerekliliğine inanıyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐
8. Tıbbi tedavi sonrası etkileri görebilmek için otopsi yapılmasının gerekliliğine inanıyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐
9. Otopsinin yararlılığına inanıyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐
10. Dini inançlarınız nedeni ile otopsi yapılmasına karşı mısınız?	Evet ☐ , Hayır ☐
11. Sizce otopsi nerede ve hangi koşullarda yapılmalıdır?	Ölümün meydana geldiği ortamda ☐ , Savcı tarafından belirlenen herhangi bir ortamda ☐ , Işık ve havalandırma düzeni olan, teknik koşulları uygun olduğu şartlarda ☐ , Fikrim yok ☐
12. Sizce otopsiyi kim yapmalıdır?	Herhangi bir pratisyen hekim ☐ , Patolog ☐ , Adli Tıp Uzmanı ☐ , Hepsi ☐ , Fikrim yok ☐
13. Sizce otopsi sırasında istedikleri takdirde otopsiyi yapılan kişilerin yakınları (anne, baba, eş avukat ...) salonda bulunabilirler mi?	Evet ☐ , Hayır ☐ , Fikrim yok ☐
14. Otopsi yapmak zorunda kaldığınızda, dini inanışınıza aykırı bir tıbbi girişimde bulunmanın rahatsızlığını hisseder misiniz?	Evet ☐ , Hayır ☐
15. Otopsi yapmak zorunda kaldığınızda, bilgisizliğin nedeni ile yanlış bir uygulama yapacağım endişesini hisseder misiniz?	Evet ☐ , Hayır ☐
16. Otopsi yapmak zorunda kaldığınızda, ölmüş bir beden üzerinde inceleme yapma korkusunu hisseder misiniz?	Evet ☐ , Hayır ☐
17. Otopsi yapmak zorunda kaldığınızda, böyle bir girişimle kendi sağlığını riske atacağım düşüncesini hisseder misiniz?	Evet ☐ , Hayır ☐
18. Otopsi yapmak zorunda kaldığınızda, mesleğiniz gereği olduğuna inandığınız bir konuda çalışmanın huzurunu hisseder misiniz?	Evet ☐ , Hayır ☐
19. Otopsi konusunda kendinizi yeterli hissediyor musunuz?	Evet ☐ , Hayır ☐ , Fikrim yok ☐

Anket formlarındaki bilgiler SPSS istatistik paket programıyla değerlendirildi.

Bulgular

Düzenlenen ankete adli tıp eğitimi almış, 6. sınıf öğrencisi 84 kişi katılmıştır.

Katılımcıların Adli Tıp uygulaması esnasında 16'sı (% 19) 1-2 adet, 35'i (% 41.7) 3-6 adet, 33'ü (% 39.3) 7'den fazla otopsi izlemişlerdir.

Öğrencilerin 19'u (% 22.6) otopsiye uygulayıcı olarak hiç katılmadıklarını, 50'si (% 59.5) 1-2 otopsi yaptıklarını, 15'i (% 17.9) 3-6 otopsi yaptıklarını belirtmişlerdir.

Ankete katılan öğrencilerin 9'u (% 10.7) ilk otopsiyi izlediğinde hoşlanmadığını, 54'ü (% 64.3) çok fazla hoşlanmadığını, 11'i (% 13.1) kendisini kötü hissettiğini, 10'u (% 11.9) ise fikrinin olmadığını ifade etmişlerdir.

"Otopsi izleyenlerin neler hissettiği" sorulduğunda, katılımcıların 33'ü (% 39.3) ilgili 19'u (% 22.6) ilgisiz, 28'i (% 32.3) değişik davranış modelleri sergilediğini, 4'ü (% 4.8) ise fikrinin olmadığını söylemişlerdir.

Katılımcıların % 91.7'si tıbbi eğitim amaçlı otopsi yapılmasının gerekliliğini, % 86.9'u kesin ölüm nedeninin tespiti için otopsi yapılmasının gerekliliğine inandığını belirtmişlerdir.

Tıbbi araştırma için otopsi yapılmasının gerekliliğine inanan katılımcı sayısı 72 (% 85.7), tıbbi tedavi ve tedavi sonrası etkileri görebilmek için otopsi yapılmasının gerekliliğine inanan katılımcı sayısı 64 (% 76.2) tür.

Öğrencilerin % 95.2'si otopsinin yararlılığına inanmaktadır.

Dini inançlar nedeniyle otopsi yapılmasına karşı olan öğrenci sayısı 5, otopsi yapmak zorunda kaldığında dini inanışına aykırı bir girişimde bulunmanın rahatsızlığını hisseden öğrenci sayısı 13'tür. Katılımcıların 39'u (% 44.2) otopsiyi Adli Tıp uzmanının yapması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğrencilerin 78'i (% 92.6) otopsiyi ışık ve havalandırma düzeni olan, teknik koşulların uygun olduğu şartlarda yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların çoğu (% 88.1) otopsi yapılan kişinin yakınlarının salonda bulunması fikrine karşı çıkmışlardır.

Otopsi yapmak zorunda kaldığında bilgisizliği nedeniyle yanlış bir uygulama yapma endişesi hisseden öğrenci sayısı 48 (% 57.1), otopsi konusunda kendini yeterli hissetmeyen öğrenci sayısı 37 (% 44) olarak tespit edilmiştir.

Öğrencilerin 15'i (% 17.9) ölmüş beden üzerinde otopsi yapma korkusunu hissederken, 31'i (% 36.9) bu girişimin kendi sağlığını riske atacağı düşüncesini taşıdığını, 70'i (% 83.3) mesleğinin gereği olan bir konuda çalışmanın huzurunu hissettiğini belirtmişlerdir.

Tartışma

Otopsi, İngiltere ve A.B.D.'nde 30 yıl öncesine kadar öğrencilerin patoloji eğitiminde çok önemli bir rol oynamaktaydı. 1945'de AMA (American Medical Association) tıp eğitiminde öğrencilerin en az 30 otopsi yapmasını önermişti. Ancak bugün bir çok tıp fakültesinden öğrencilerin otopsi yapmadan, hatta görmeden mezun oldukları belirtilmektedir^{5,13}.

Adli otopsilerin, total otopsiler içinde önemli bir oranı oluşturduğu ülkelerde adli otopsiler mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitiminde önemli

bir rol oynarken¹², Tıp Fakültemizde öğrencilerin otopsi eğitimi adli otopsilerde yapılmaktadır.

Yaptığımız anket çalışmasında, öğrencilerin % 81'i 3 veya daha fazla otopsi izlemişlerdir. Otopsi izlemeyen öğrenci yoktur. Ancak % 22.6'sı hiç otopsi yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç bize otopsi için pratik uygulama süresinin yeterli olmadığını göstermektedir.

Düzenlenen ankete katılan öğrencilerin % 75'i ilk otopsi izlediğinde fazla hoşlanmadığını veya hoşlanmadığını ifade etmişlerdir. Öğrencilere yönelik yapılan diğer anket çalışmalarında^{13,14} öğrencilerin çoğu otopsiyi tatsız bir uygulama olarak görmektedirler. Öğrenciler otopsiyi tatsız bir işlem olarak görseler de otopsinin yararı konusunda birleşmektedirler.

Salaçin ve arkadaşlarının mezuniyet öncesi adli tıp eğitimi almış öğrencilere yönelik yaptıkları bir anket çalışmasında¹⁵ öğrencilerin % 39.1'i otopsi tekniği konusunda kendilerini yeterli bulmuşlardır. Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin % 45.2'si otopsi konusunda kendilerini yeterli görmektedirler. Bu öğrencilerin ileride pratisyen hekim olarak adli hekim sorumluluğunu yüklenerek otopsi yapacaklarını kabul edersek, mezuniyet öncesinde uygulamaya yönelik sürenin artırılarak aktif katılımın sağlanması ve mezuniyet sonrası için eğitim programlarının oluşturulması gerçekçi bir yaklaşım olacağı kanısındayız.

Yaptığımız anket çalışmasında; dini inançları nedeniyle otopsi yapılmasına karşı olanlarla; otopsi yapmak zorunda kaldığında bunun rahatsızlığını hissedenlerin oranı % 21.5 olarak belirlenmiştir. İncelediğimiz literatürde^{6,16}, dini emirlerin genellikle otopsi yapılmasını reddedici olmadığı, ancak son yıllarda dini görüşlerin tıbbi araştırmacılar için bir etik çıkmaz oluşturduğu belirtilmektedir. Tıbbi uygulama ve dini inanışlar arasında zaman zaman görülen uyumsuzluğa bağlı olarak, bir çok toplum ölünün tabiatı hakkında genel kuralları yasaya koymuştur.

Otopsinin klinik ve adli olgulardaki önemi hekimler tarafından kabul edilmekte, artık otopsi bir tercih değil mesleki bir zorunluluk olarak görülmektedir. Dolayısıyla hekimlerin bu konuda belli bir bilgi birikimi ve deneyimi kazanmış olması gerekir. Bunun mezuniyet öncesi ve sonrası eğitim programlarında belli bir standardizasyonun sağlanmasıyla oluşacağı kanaatine varılmıştır.

Doç. Dr. Dilek DURAK
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi
Adli Tıp Anabilim Dalı
Tel: (0.224) 442 84 00 / 1632
16059 Görükle / BURSA

Kaynaklar

1. King DW: Potential of the Autopsy - Arch Pathol Lab Med 108: 439-43, 1984.

2. Goldman L, Sayson R, Robbins S, et all: The value of the Autopsy in Three Medical Eras. N Eng J Med. 308: 1000-5, 1983.
3. Gambino S: The Autopsy, Arch Pathol Lab Med. 108: 444-45, 1984.
4. Lundberg G: Medicine Without the Autopsy. Arch Pathol Lab Med. 108: 462-8, 1984.
5. Autopsy. A: Comprehensive Review of Current Issues Council Reports: JAMA, 258: 364-9, 1987.
6. Boglioli LR, Taff ML: Religious objection to Autopsy, Am J Forensic Med Pathol 11: 1-8, 1993.
7. Vance RP: An unintentional irony: the Autopsy in modern medicine and society.. Hum Pathol 21: 136-44, 1990.
8. Khong TY: Ethical consideration of the perinatal necropsy. J Med Ethics, 22: 1 1-4, 1996.
9. Schmidt S: Consent for Autopsy. JAMA 250: 1 161-1 164, 1983.
10. Smith, R.D. Zumwald RE: One Department's Experience with increasing the Autopsy Rate. Arch Pathol Lab Med. 108: 455-457, 1984.
11. Morales AR, Kulesh M, Valdes-Dapena M: Maximizing the Effectiveness of the Autopsy in Cases of Sudden Death. Arch Pathol Lab Med. 108: 460-461, 1984.
12. Hirsch CS: Forensic Pathology and the Autopsy. Arch Pathol Lab Med. 108: 484-9, 1984.
13. Benbow EW: The attitudes of second-and third-year medical studens to the autopsy. Arch Pathol Lab Med. 1991 115: 1171-1176.
14. Sanner MA: Medical Students, Attitudes Toword Autopsy. Arch Pathol lab Med. 119:851 858, 1995.
15. Salaçin S, Çekin N, Özdemir MH, Volkan S: Mezuniyet öncesi adli tıp eğitimi almış öğrencilere yönelik bir anket çalışması. 2: 21-24, 1997.
16. Geller SA: Religious attitudes and the autopsy. Arch Pathol lab Med. 1984; 108: 494-6.